

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟΨΕΩΝ ΕΠΑΝΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΤΑΞΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ *

Τοῦ κ. GEORGE W. LOWIS, Ph. D.

Καθηγητοῦ τῆς Κοινωνιολογίας εἰς τὸ Skidmore College, Saratoga Springs, New York

Π ε ρ ί λ η ψ ι ς

Ἡ παροῦσα μελέτη ἀποσκοπεῖ : α) νὰ συνοψίσῃ τὰς ἐπὶ τοῦ παρόντος διαθεσίμους καὶ προκυψάσας κατόπιν ἐρεύνης διαπιστώσεις ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἐπίγνώσεως καὶ τῆς κοινωνικῆς ταυτοποιήσεως μολονότι αὗται διίστανται μεταξύ των· β) νὰ διερευνήσῃ ὠρισμένας ἐκ τῶν πλέον σημαντικῶν θεωριῶν τὰς ὁποίας προτείνουν οἱ ἐπιστήμονες διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὰς διαφορετικὰς αὐτὰς διαπιστώσεις καὶ γ) νὰ ἀπαριθμήσῃ τὰς ἀμέσους συνεπεῖας ἐπὶ τῆς θεωρίας καὶ τῆς ἐρεύνης αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουν ἐξ αὐτῶν τῶν ἀντιλήψεων. Μία ἐπισκόπησις τῆς βιβλιογραφίας ἀποδεικνύει, ὅτι δὲν κατέστη ἐφικτὸν εἰς τοὺς Ἀμερικανοὺς ἐρευνητὰς νὰ παράσχουν ἐνιαίας καὶ συνεπεῖς διαπιστώσεις ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ταξικὴν ἐπίγνωσιν καὶ ταξικὴν τοποθέτησιν. Ἐκ τῶν ἀπαριθμουμένων θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσουν τὰς διαφορετικὰς διαπιστώσεις προκύπτει ὅτι, ἡ θέσις τῆς καθέτου κινητικότητος εἶναι ἀνεπαρκής, ἡ κοινωνικοδιαθροωτική ὑπόθεσις ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι «ἐκτὸς τοῦ ἐλέγχου» τοῦ κοινωνιολόγου, ἐνῶ ἡ μεθοδολογικὴ προσέγγισις φαίνεται νὰ εἶναι ἡ πλέον εὐλογοφανής.

Τὰ δύο πλέον σημαντικὰ συστατικὰ τῆς ταξικῆς συνειδήσεως εἶναι ἡ ταξικὴ ἐπίγνωσις καὶ ἡ ταξικὴ τοποθέτησις (ταυτοποίησις)(¹). Τὰ σχετικὰ μὲ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἔκτασιν αὐτῶν τῶν δύο ἰδιοτήτων (²) ζητήματα ἔχουν κατὰ τὴν φύσιν τοῦ θέματος ζήτησεως μεταξύ τῶν ἐρευνητῶν τοῦ πεδίου τῆς κοινωνικῆς στρωματοποιήσεως. Μία ὁμὰς ἐρευνητῶν ἔχει ἀποκαλύψει τὴν ὑπαρξιν μιᾶς

* Ἀπόδοσις εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ κ. Δημητρίου Χ. Πουρῆ.

έκτενοῦς ἀοριστίας καὶ ἀγνοίας ἐπὶ τῆς ταξικῆς ἐπιγνώσεως⁽³⁾, ἐνῶς μίᾳ ἐτέρα ὁμὰς ἔχει ἀποδείξει ὅτι δείγματα πληθυσμῶν παρέσχον σχετικῶς ἀκριβεῖς ἐκτιμήσεις ταύτης. Ἐρευνηταὶ ἀπασχοληθέντες μὲ τὴν αὐτοταξικὴν ἔνταξιν, ἔχουν ἐπίσης παράσχει ἀλληλοσυγκρουομένας ἀποδείξεις, καθόσον ὠρισμένοι διεπίστωσαν ὅτι τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐρευνηθέντα ἄτομα, συνδέονται ἰδεολογικῶς πρὸς τὴν «ἐργατικὴν τάξιν», ἐνῶς ἕτεροι διεπίστωσαν ὅτι ταῦτα συνδέονται πρὸς τὴν «μεσαίαν τάξιν». Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν αὐτὰς τὰς ἥκιστα πειστικὰς καὶ συγκεχυμένας διαπιστώσεις, ἀνελάβαμεν τὴν ἐπισκόπησιν τῆς ἐπιλεγείσης καὶ εἰς τὴν ἐμπειρίαν βασιζομένης⁽⁴⁾ ἀμερικανικῆς κυρίως βιβλιογραφίας⁽⁵⁾, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως παράσχωμεν εἰς τοὺς ἐνασχολουμένους μὲ τὴν κοινωνιολογικὴν ἔρευναν μίαν εὐρεῖαν καὶ σαφῆ θεώρησιν τῆς σχετικῆς μὲ τὴν ταξικὴν συνείδησιν βιβλιογραφίας. Ἡ παροῦσα μελέτη ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῶν κάτωθι τριῶν σκοπῶν: 1) Νὰ συνοψίσῃ τὰς διαθεσίμους καὶ προκυψάσας κατόπιν ἐρέυνης διαπιστώσεις ἐπὶ τῆς ταξικῆς ἐπιγνώσεως καὶ τῆς ταξικῆς ταυτοποίησης, μολονότι αὗται διίστανται μεταξύ των. Ὁ ἐν λόγῳ σκοπὸς ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν πλέον σημαντικῶν ἐρευνῶν τῶν ἀναληφθεισῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου τῆς τελευταίας οικονομικῆς κρίσεως καὶ σχετιζομένων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως πρὸς τὴν ταξικὴν συνείδησιν. 2) Νὰ διερευνήσῃ ὠρισμένας ἐκ τῶν πλέον σημαντικῶν θεωριῶν, τὰς ὁποίας προτείνουν οἱ ἐπιστήμονες διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὰς διαφορετικὰς αὐτὰς διαπιστώσεις. Διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ τῆς ἀποσαφήνισεως ὠρισμένων ἐκ τῶν ὑφισταμένων ἐρευνητικῶν καὶ θεωρητικῶν ἀσαφειῶν, θὰ καταστήθῃ ἐφικτὸν νὰ χρησιμοποιήσωμεν καλλίτερον τὰς ἐννοίας τῆς ταξικῆς ἐπιγνώσεως καὶ ταυτίσεως. 3) Νὰ ἀπαριθμήσῃ τὰς ἀμέσους συνεπειὰς ἐπὶ τῆς θεωρίας καὶ τῆς ἐρέυνης, αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουσι ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἀντιλήψεις.

Μεθοδολογικαὶ ὑποθέσεις σχετικῶς πρὸς τὴν ἐπισκόπησιν τῆς βιβλιογραφίας

Ὁ κύκλος τῶν θεμάτων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν σφαιρὰν τῆς ταξικῆς συνειδήσεως δὲν περιορίζεται, βεβαίως, εἰς τὴν ταξικὴν ἔνταξιν καὶ τὴν ταξικὴν ἐπίγνωσιν ἢ ἰδεολογία εἶναι ὡσαύτως ἐν θέμα σχετιζόμενον εὐθέως πρὸς οἷανδήποτε σύνθετον ἀνάλυσιν τῆς ταξικῆς συνειδήσεως. Ἄλλὰ πρωταρχικὸς σκοπὸς αὐτῆς τῆς ἐπισκοπήσεως εἶναι ἡ διερεύνησις μιᾶς ποικιλίας ἀπόψεων θεωρουμένων ὡς σχετικῶν διὰ τὴν κατανόησιν τῶν δύο ἐξ αὐτῶν, ἥτοι τῆς ταξικῆς ἐπιγνώσεως καὶ τῆς ταξικῆς ἐντάξεως⁽⁶⁾. Αἱ ἐν λόγῳ ἀπόψεις ἐπελέγησαν κατόπιν ἐντατικῆς ἐξετάσεως τῆς ἐπὶ τῆς ταξικῆς συνειδήσεως ὑφισταμένης βιβλιογραφίας. Διὰ τοὺς σκοποὺς αὐτῆς τῆς ἐρέυνης θὰ ταυτίσωμεν τὴν «ὄνομασίαν» ἢ τὴν ταυτοποίησιν τῆς ταξικῆς θέσεως ἐνὸς ἀτόμου καὶ τὴν ἐπίγνωσιν ἢ τὴν γνῶσιν τῆς τάξεώς του μὲ ταξικὴν συνείδησιν⁽⁷⁾.

Μολονότι ὑφίστανται «ὑποκειμενικαὶ» καὶ «ἀντικειμενικαὶ» μετρήσεις τῆς κοινωνικῆς στρωματοποιήσεως, λόγῳ ἑλλείψεως χώρου κυρίως, δὲν ὑπείσερχόμεθα εἰς λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῶν κατ' ἀντικειμενικὸν τρόπον ἐξαχθέντων ἐπὶ

ἐνῶς τὸ 70% ἐνέταξαν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς συγκεκριμέναις τάξεις, ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἐρευνηθεὶς πληθυσμὸς ἔχει ἐπίγνωση τοῦ ταξικοῦ προσανατολισμοῦ, μολοντί μία εὐμεγέθης μειοψηφία στερεῖται τῆς τοιαύτης ἐπίγνώσεως. Εἰς παρόμοιον συμπέρασμα ἐφθάσαμεν καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν, εἰς μίαν συγκεκριμένην μελέτην, οἱ 13 ἐκ τῶν 18 ταξινομητῶν συνεφώνουν ὅτι ὑφίσταται σύστημα ἐξ βαθμίδων εἰς τὴν κοινότητά των.

Κατὰ τὴν ἐπισκόπησιν τῆς σχετικῆς μὲ τὴν ταξικὴν ἔνταξιν βιβλιογραφίας ἐγένετο δεκτὸς ὁ πρακτικὸς κανὼν (rule of thumb), βάσει τοῦ ὁποῦ ἡ τάξις εἰς τὴν ὁποίαν ἐνέτασσον τὸν ἑαυτὸν των τὸ σχετικῶς μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν ἐρευνηθέντων ἀτόμων, καθώριζε τὸν ταξικὸν προσανατολισμὸν τῶν ἐρευνηθέντων ἀτόμων. Ἐάν λ.χ. τὸ 45% τῶν ἀτόμων τοῦ δείγματος ἐτοποθέτουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν, τὸ 35% εἰς τὴν μεσαίαν τάξιν καὶ τὸ 10% εἰς τὴν ἀνωτέραν καὶ τὴν κατωτέραν τάξιν, ἡ μελέτη αὕτη ἐχαρκτηρίζετο ὡς μελέτη τῆς «ἐργατικῆς τάξεως».

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ἡ ἑκτασις τῆς ταξικῆς συνειδήσεως

Ἐπισκοπήσαντες τὴν βιβλιογραφίαν ἐπὶ τῷ σκοπῷ προσδιορισμοῦ τῆς ἐκτάσεως τῆς ταξικῆς ἐπίγνώσεως ἢ ἀγνοίας τῶν δειγμάτων τῶν πληθυσμῶν, κατελήξαμεν εἰς δύο ἀλληλοσυγκρουόμενα συμπεράσματα. Ἴσως αἱ περισσότερον γνωσταὶ πληροφορίαι ἐξήχθησαν ἀπὸ μελέτας κοινοτήτων εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντᾶται σημαντικὴ ἀοριστία ἢ σύγχυσις ὡς πρὸς τὴν ταξικὴν ἐπίγνωσην. Ὁ Sargent (1953) χρησιμοποίησας ἐν δείγμα ἐκ 200 κατοίκων τῆς πόλεως Ventura τῆς Καλιφορνίας, διεπίστωσεν ὅτι μόνον τὸ 17% τῶν ἀπαντήσεων εἰς ἐν ἀνοικτὸν ἐρώτημα ἐμνημόνευσεν εὐθέως τὴν ὑπαρξιν τάξεως ἢ κοινωνικῆς θέσεως. Εἰς μίαν ἐρευναν ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοκινήτων ὑπὸ τῶν Νέγρων καὶ τῆς αὐτοταξικῆς των τοποθετήσεως (διενεργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Yoshimo τὸ 1959), διεπιστώθη ὅτι ἡ ἀπάντησις τῶν 93% τῶν ἐξετασθέντων κατοίκων τοῦ Seattle τῆς Οὐασινγκτῶνος ἦτο «ἀσαφῆς ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἀντίληψιν των διὰ τὴν κοινωνικὴν τάξιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐνόμιζον ὅτι ἀνήκουν».

Εἰς μίαν μελέτην διενεργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Himmelneit (1952) εἰς τὴν Βρεταννίαν ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα «νομίζετε ὅτι ὑφίστανται κοινωνικαὶ τάξεις» ἀπεκάλυψεν ὅτι τὸ 60% ἢ οἱ 374 ἀπὸ τοὺς 624 ἐξετασθέντας ἐφήβους μαθητὰς ἀστικῶν καὶ ἡμιαστικῶν σχολείων τῆς περιοχῆς τοῦ Λουδίνου καὶ τῶν προαστίων του, ἀπήντησαν «ὅτι δὲν ἀντιλαμβάνονται τὸ ἐρώτημα». Τὸ 1938-39 ὁ Jones διεξήγαγε μίαν μελέτην ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν στάσιν τῶν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν ομάδων τῆς πόλεως Akton τοῦ Ὁχάϊο ὡς πρὸς τὰ δικαιώματα ἰδιοκτησίας καὶ τὰ ταξικὰ τοιαῦτα. Αἱ διαπιστώσεις του ἀπέδειξαν ὅτι «αἱ ἀντιλήψεις τῶν Ἀμερικανῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν τάξεων ἐστεροῦντο ὀξύτητος» καὶ ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῶν ἐξετασθέντων ἐκδηλωθεῖσα ταξικὴ ἐπίγνωσις ἦτο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀσαφῆς καὶ ἀνακριβής.

Βάσει δεδομένων συλλεγέντων υπό τοῦ Lenski (1950 καὶ 1952), ἀφορώντων τὴν πόλιν Danielson τῆς Κοννεκτικούτης, ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ ταξινομηταὶ οἱ ὁποῖοι συνεφώνουν ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξιν ἐνὸς συγκεκριμένου ἀριθμοῦ κοινωνικῶν στρωμάτων (6 τάξεων), εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἐνετάσσοντο αἱ 173 ἐξεταζόμεναι οἰκογένειαι, ἦσαν ὀκτώ ἢ τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τούτων. Εἰς μίαν μελέτην διενεργηθεῖσαν υπό τοῦ Schuler (1940) εἰς μίαν ἀγροτικὴν κοινότητα τῆς Λουϊζιάνας ἐχρησιμοποιήθησαν 101 ἀγροτικαὶ οἰκογένειαι δι' ἐκάστην τῶν ὁποίων ἐχρησιμοποιήθησαν ἰδιαίτεροι ἐκτιμήσεις, αἱ ὁποῖαι μετετράπησαν εἰς βαθμοὺς τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως. Ὁ Schuler ἐχρησιμοποίησεν ἀρχικῶς ἑννέα κριτάς. Ἐν τούτοις, λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν κριτῶν γενόμεναι ἐκτιμήσεις διέφερον σημαντικῶς μεταξύ των, ὁ Schuler ἀπεφάσισε νὰ μὴ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὰ δεδομένα ἐκείνων τῶν κριτῶν, αἱ ἀξιολογήσεις τῶν ὁποίων ἀπέκλινον οὐσιωδῶς ἀπὸ τὰς τοιαύτας ὁλοκλήρου τῆς ὁμάδος. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἀξιολόγησις τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τῶν ἐξετασθέντων οἰκογενειῶν ἐξήχθη ἐκ τῶν ἐκτιμήσεων μόνον πέντε κριτῶν οἱ ὁποῖοι ἐθεωρήθησαν ὡς «οἱ καλλίτεροι». Οἱ τέσσαρες ἐκ τῶν ἑννέα κριτῶν ἢ τὸ 50% περίπου κατεῖχε μηδαμινὴν ἢ καὶ ἀσαφῆ ἐπίγνωσιν τῆς ταξικῆς διαθρώσεως τῆς κοινότητος. Ὁ Lundberg (1940) εἰς μίαν ἔρευναν ἐνὸς χωρίου τῆς Νέας Ἀγγλίας ἐχρησιμοποίησε δύο κριτάς ἕνα τραπεζίτην καὶ ἕνα θυρωρόν, οἱ ὁποῖοι βεβαίως ἀνήκουν εἰς σαφῶς διακεκριμένας κοινωνικὰς τάξεις, καὶ τὴν κλίμακα τοῦ F. Stuart Chapin διὰ νὰ κατατάξῃ 219 νοικοκυριὰ εἰς μίαν οἰκονομικοκοινωνικὴν κλίμακα ἐξ βαθμίδων. Ἡ μεταξύ τῶν κριτῶν συμφωνία ὡς πρὸς τὰς κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν κρίσεις τῆς οἰκονομικοκοινωνικῆς καταστάσεως ὑπῆρξε σχετικῶς μικρά. Ἡ πλήρης συμφωνία μεταξύ τῶν ἀντιλήψεων τοῦ τραπεζίτου καὶ τοῦ θυρωροῦ ἦτο τῆς τάξεως τοῦ 31,1%. Ἐπιπροσθέτως, τὸ ἐπίπεδον συμφωνίας μεταξύ τῶν ἐκτιμήσεων τοῦ τραπεζίτου καὶ ἐκείνων τοῦ θυρωροῦ ἦτο σημαντικῶς μικρότερον ἀπὸ τὸ προκύπτον ἐκ τῆς κλίμακος.

Εἰς μίαν μελέτην μιᾶς μικρᾶς πόλεως τῆς Πολιτείας τῆς Ἄνω Νέας Ὠρκίας ὁ Kaufman (1944, 1945 καὶ 1946) ἐζήτησεν ἀπὸ 14 πολίτας τῆς ἐξεταζομένης πόλεως νὰ κατατάξουν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἱεραρχίαν τὰς γνωστάς των οἰκογενείας τῆς πόλεως των, ἄνευ περιορισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρωμάτων ἢ τῆς σαφηνείας τῆς ὑπ' αὐτῶν γενομένης διακρίσεως. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κριτῶν, οἱ ὁποῖοι συνεφώνησαν ὡς πρὸς ἕνα συγκεκριμένον ἀριθμὸν κοινωνικῶν τάξεων (6 τάξεις) εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἐνετάσσοντο αἱ οἰκογένειαι τῆς πόλεως των, ἦτο ἕξ ἢ τὰ $\frac{3}{4}$ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τούτων. Παρομοίως, ὁ Lasswell (1954) εἰς μίαν ἔρευνάν του μεταξύ τῶν κατοίκων τῆς Citrus City τῆς Καλιφορνίας, διεπίστωσεν ὅτι, ἡ γνώσις τῶν ὑπ' αὐτοῦ χρησιμοποιηθέντων κριτῶν τῆς ταξικῆς διαθρώσεως τῆς κοινότητός των καὶ ἡ ἔνταξις τῶν διαφόρων ἀτόμων εἰς αὐτήν, ἦτο ἀσαφής καὶ ἀόριστος. Πλέον συγκεκριμένως, οὐδεμία γενικὴ συμφωνία ἀπεδείχθη ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων τῆς ἐξετασθείσης κοινότητος εἰς δύο σειρὰς συνεντεύξεων. Εἰς τὴν πρώτην συνέντευξιν ὁ ὑπὸ τῶν ἐρευνηθέντων ἀτόμων προταθεὶς ἀριθμὸς στρωμάτων ἐξικνεῖτο ἀπὸ τὸ

ένα έως τὸ ἑπτὰ «καὶ τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν συμφωνησάντων ἀτόμων ὡς πρὸς τὴν ὕπαρξιν ἐνὸς ὠρισμένου ἀριθμοῦ τάξεων ἦτο τῆς τάξεως 17%». Ὅταν κατηρτίσθη ἐκ τῶν προτέρων εἰς πίναξ τῶν πρὸς ἔρευναν ἀτόμων κατὰ στρώματα ὑπὸ τῶν πληροφοριοδοτῶν, εἰς τὴν δευτέραν σείραν τῶν συνεντεύξεων «ὁ ἀριθμὸς τῶν στρωμάτων ἐξικνεῖτο ἀπὸ δύο ἕως πέντε ἐνῶ ὁ ἀριθμὸς τῶν συμφωνησάντων ὡς πρὸς τὴν ὕπαρξιν ἐνὸς συγκεκριμένου ἀριθμοῦ τάξεων ἦτο τῆς τάξεως τοῦ 32% περίπου».

Εἰς μίαν ἔρευναν μιᾶς μικρᾶς ἀμερικανικῆς πόλεως τοῦ Νότου οἱ Scudder καὶ Anderson (1954) ἠσχολήθησαν μὲ τὸν προσδιορισμὸν τῆς συνεπειᾶς μὲ τὴν ὅποιαν οἱ διάφοροι κριταὶ προσδιορίζουν τὰς βαθμίδας γοήτρου τῶν ἐρευνησάντων ἀτόμων. Αἱ διαπιστώσεις τῶν ἐπιβεβαιουσῶν τὴν ὕπαρξιν ὠρισμένων ἔγγενῶν περιορισμῶν εἰς τὴν τεχνικὴν ἀξιολογήσεως τοῦ γοήτρου. Καὶ τοῦτο διότι αὕτη ἀποτυγχάνει νὰ ταξινομήσῃ ἕνα μέγαν ἀριθμὸν οἰκογενειῶν εἰς τὸ κατώτερον καὶ ἀνώτερον ταξικὸν ἐπίπεδον. Ἐν τούτοις, περισσότερον σηματικὸν καὶ ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς εἶναι τὸ γεγονός ὅτι οἱ κριταὶ τείνουν «νὰ ἐκδηλώνουν διαφορετικοὺς καὶ ἐν μέρει τυχαίους περιορισμοὺς γνωριμίας».

Μία δευτέρα ἐρμηνεία τῆς ἐρεύνης προτείνεται ὑπὸ μιᾶς σχετικῆς ἀκριβοῦς ἐκτιμήσεως τῆς ταξικῆς ἐπιγνώσεως, ὅπου ὁ βαθμὸς τῆς ἀγνοίας εἶναι σχετικῶς μικρὸς καὶ ἡ πλειονότης τῶν ἐρευνησάντων ἀτόμων καὶ/ἢ τῶν κριτῶν ἐπιδεικνύουν ἐπίγνωσιν ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Εἰς μίαν μελέτην τῆς στάσεως τῶν ἐργατῶν ὑφαντουργίας ὡς πρὸς τὴν ταξικὴν διάρθρωσιν, διενεργηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Manis καὶ Meltzer (1954) εἰς τὴν πόλιν Paterson τῆς Νέας Ἰερσέης, διεπιστώθη ὅτι οἱ 90 ἐκ τῶν 95 ἐρευνηθέντων ἀτόμων ἀπήντησαν «ναί» εἰς τὸ ἐρώτημα, ἐὰν ὑφίστανται κοινωνικαὶ τάξεις εἰς τὴν κοινότητά των. Ὁ Salvastoga (1956), εἰς μίαν ἔρευναν διενεργηθεῖσαν εἰς Δανίαν καὶ ἐπὶ ἐθνικῆς κλίμακος, ἔθεσε τὸ ἐρώτημα ἐὰν νομίζουν ὅτι ὑφίστανται κοινωνικαὶ τάξεις εἰς τὴν χώραν των, εἰς 1456 ἄτομα. Ἡ πλειονότης ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἀπήντησε καταφατικῶς. Παρόμοιαι ἐκτιμήσεις ἐπὶ τῆς ταξικῆς ἐπιγνώσεως ἐπετεύχθησαν ὑπὸ τοῦ Centers (1949α) κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν μιᾶς σειρᾶς δεδομένων ἀφορώντων τὴν ταξικὴν συνείδησιν τῶν Ἀμερικανίδων. Συγκριτικαὶ ταξικαὶ ἐντάξεις ἀτόμων διαφόρων ἐπαγγελματικῶν στρωμάτων δεικνύουν ὅτι αἱ πλειονότητες τῶν ἀσχολουμένων εἰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις (93%), εἰς ἐπιστημονικὰ ἐπαγγέλματα (88%), εἰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις (64%) καὶ οἱ White - Collars (χαρτογιακάδες;) ἐντάσσουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὴν ἀνωτέραν καὶ τὴν μεσαίαν τάξιν, ἐνῶ αἱ πλειονότητες τῶν ἀσχολουμένων εἰς διαφόρους ἀστικὰς χειρωνακτικὰς ἐργασίας, ὡς εἶναι οἱ εἰδικευμένοι χειρῶνακτες (73%), οἱ ὑπηρέται (78%) οἱ ἡμιεἰδικευμένοι (81%) καὶ ἀνεἰδικευτοὶ (82%) ἐντάσσουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὴν ἐργατικὴν καὶ τὰς κατωτέρας κοινωνικὰς τάξεις. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν κατοίκων τῆς πόλεως New Haven τῆς Κοννεκτικούτης τῆς διενεργηθείσης ὑπὸ τῶν Hollingshead καὶ Redlich (1953) καὶ μιᾶς μελέτης διεξαχθείσης εἰς μίαν πόλιν μέσου μεγέθους τῆς Πανσυλβανίας ὑπὸ τοῦ ὑποφαινομένου (1963), προκύπτει ὅτι ἡ πλειονότης ὅλων τῶν τάξεων, εἰς ἀμφοτέρας τὰς μελέτας ἀναγνωρίζουν τὴν ὕπαρξιν κοινωνικῶν

τάξεων εις τὴν κοινότητά των. Εἰς μίαν μελέτην διενεργηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Kahl καὶ Davis (1955) εἰς μίαν πόλιν τῶν ἀνατολικῶν Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς (N=219) διεπιστώθη ὅτι ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν ἐρωτηθέντων (62%) συμφωνεῖ ὅτι ὑφίσταται ταξικὸν σύστημα, ἀποτελούμενον ἀπὸ τρία ἢ τέσσαρα στρώματα. Ἐπιπροσθέτως, ἐκ τῶν 170 ἐρωτηθέντων, οἱ ὅποιοι ἀπήντησαν ὅτι τὸ σύστημα ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἢ περισσοτέρας τάξεις, τὸ 69% ἐχρησιμοποίησεν ὡς κριτήρια διαχωρισμοῦ τῶν στρωμάτων κριτήρια, τὰ ὅποια θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποκρύπτουν τὴν κοινωνικὴν τάξιν, ὡς εἶναι τὸ εἰσόδημα, ἡ κατάστασις καὶ ὁ τρόπος διαβίωσης καὶ τὸ ἐπάγγελμα.

Εἰς μίαν ἔρευναν διενεργηθεῖσαν εἰς τὸ Elmtown, μιᾶς μικρᾶς κοινότητος τῶν μεσοδυτικῶν πολιτειῶν, ὁ Hollingshead ἐζήτησεν ἀρχικῶς ἀπὸ τοὺς 25 κριτὰς νὰ κατατάξουν 30 γνωστὰς οἰκογενεῖας βάσει τοῦ γοήτρου. Τὸ ποσοστὸν συμφωνίας εἰς τὴν κατάταξιν τῶν οἰκογενειῶν ἦτο ὑψηλόν, τῆς τάξεως τοῦ (70%) καὶ συνεκεντρώθη κυρίως εἰς τὰς 20 ἐκ τῶν 30 οἰκογενειῶν. Αὐτὰ τὰ 20 ὀνόματα τῶν οἰκογενειῶν ἐδόθησαν ἐν συνεχείᾳ εἰς 12 νέους κριτὰς, μετὰ τὴν ὀδηγίαν ὅπως ἅπασαι αἱ 20 οἰκογένειαι ἐνταχθοῦν εἰς τὸ ἀρμόζον εἰς μίαν ἐκάστην οἰκογένειαν ἐπίπεδον γοήτρου. Τὰ ἀποτελέσματα ἀμφοτέρων τῶν διαδικασιῶν ἀξιολογήσεως ἀπέδειξαν ὅτι σεβαστὸς ἀριθμὸς κριτῶν — 19 ἀπὸ τοὺς 25 καὶ 10 ἀπὸ τοὺς 12 εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν περίπτωσιν ἀντιστοίχως — συνεφώνησεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν τάξεων τοῦ Elmtown ἦτο πέντε. Ἐπὶ πλέον, ὁ συντελεστὴς συσχέτισεως τῶν ἐντάξεων ἐκείνων τῶν κριτῶν, οἱ ὅποιοι ἐχρησιμοποίησαν 5 τάξεις εἰς ἀμφοτέρας τὰς διαδικασίας ἀξιολογήσεως ἦτο τῆς τάξεως τοῦ 0,88. Ἡ Christiana, μιὰ μικρὰ πόλις τῆς Ἰαμαϊκῆς εἰς τὴν Καραϊβικὴν θάλασσαν, ἔτυχε μελέτης ὑπὸ τοῦ Ellis (1957). Τριάκοντα τέσσαρες κάτοικοι, ἐπιλεγέντες δειγματοληπτικῶς, ἐχρησιμοποίηθησαν τόσον ὡς κριταὶ ὅσον καὶ ὡς κρινόμενοι. Ἐκ τῶν 34 ἀτόμων τοῦ δειγματος, οἱ 27 ἀνέφερον ὅτι ὑφίστανται κοινωνικαὶ διαφοραὶ καὶ κοινωνικαὶ τάξεις. Ἐπιπροσθέτως, ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς κριτῶν, οἱ ὅποιοι συνεφώνησαν ὅτι ὑφίσταται εἰς ὠρισμένους ἀριθμὸς κοινωνικῶν τάξεων (3 τάξεις) εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἠδύνατο νὰ ταξινομηθῇ ὁ πληθυσμὸς τῆς κοινότητος, ἦτο τῆς τάξεως τῶν 20 ἢ τὰ $7/10$ τοῦ συνόλου τούτων. Μία κωμόπολις τῆς Νοτίου Ντακότας (τὸ Prairieton). ἔχουσα πληθυσμὸν 3.500 κατοίκων, ὑπῆρξεν ἀντικείμενον μελέτης τοῦ Useem (1942). Ἡ ὑπ' αὐτοῦ χρησιμοποιηθεῖσα διαδικασία ἀπεικονίσεως τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἦτο ἡ ἐπιλογή 10 μελῶν τῆς κοινότητος, ἀνηκόντων εἰς διάφορα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ, ὡς «κριτῶν» ἢ ταξινομητῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ κατατάξεως τῶν ἀρχηγῶν τῶν οἰκογενειῶν βάσει τῆς κοινωνικῆς τῶν θέσεως εἰς τὴν κοινότητα. Μολονότι προσδιωρίσθησαν 3 μεγάλα στρώματα, μόνον ἡ κατωτέρα τάξις καὶ ἡ élite — τὰ δύο ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα στρώματα — ἐξητάσθησαν. Ἐξ ἑνὸς ἐκάστου τῶν δύο στρωμάτων ἐξήχθη δεῖγμα ἐξ 22 οἰκογενειῶν. Ἐν συνεχείᾳ ἐλήφθη συνέντευξις ἀπὸ αὐτὰ τὰ 44 νοικοκυριά. Αἱ ἀπαντήσεις των ἀπεκάλυψαν τὴν ὑπαρξιν μιᾶς κρυσταλλώδους κοινωνικῆς διαρθρώσεως εἰς τὸ Prairieton, καθ' ὅσον ὑφίσταται ἀσήμαντος κοινωνικὴ κινητικότητα καὶ μετακινήσις μεταξὺ τῶν ὁμάδων, αἱ διαφοραὶ μεταξὺ

τῶν στρωμάτων ἦσαν ἐπαρκῶς σαφείς καὶ καθιερωμένοι καὶ ἡ προσαπτομένη ἢ κληρονομικὴ ἀρχὴ κοινωνικῆς καταστάσεως ἐχαρακτήριζε τὴν κοινότητα.

Εἰς μίαν μελέτην ἐπὶ τῆς στρωματοποιήσεως τοῦ πληθυσμοῦ εἰς ἓν χωρὶον τῆς Ἰταλίας ὁ Lopreato (1960 καὶ 1961) διεπίστωσεν ὅτι ὅλα τὰ ἄτομα τοῦ δείγματός του, ἀποτελούμενον ἐξ ἑκατὸν εἴκοσι ἀτόμων, ἐχρησιμοποίησαν μίαν συνήθη σειρὰν κριτηρίων διὰ νὰ κατατάξουν τὸν πληθυσμὸν τῆς κοινότητος εἰς 6 κοινωνικὰς τάξεις. Ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ ἀποδείξῃ τὴν βασιμότητα τῆς ταξινομήσεως εἰς 6 στρώματα καὶ χρησιμοποιῶν τὴν μέθοδον τῶν «κριτῶν» τοῦ Hollingshead, ὁ Lopreato ἐζήτησεν ἀπὸ 10 ἀνεξαρτήτους ταξινομητὰς νὰ κατατάξουν, τῇ βοθηείᾳ ἑνὸς καταλόγου κριτηρίων ἐντάξεως εἰς τὴν κοινωνικὴν ἱεραρχίαν, «τὰς οἰκογενεῖας ἀναφορᾶς ἢ τὸν ἐλεγχόμενον κατάλογον τῶν οἰκογενειῶν» αἱ ὁποῖαι ἐμνημονεύθησαν ἀπὸ τὰ 120 ἐξετασθέντα ἄτομα ὡς ἀντιπροσωπευτικαὶ τῶν ἐξ κοινωνικῶν τάξεων. Ἐκ τῶν 10 κριτῶν οἱ 8 συνεφώνησαν εἰς τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς συστήματος 6 κοινωνικῶν τάξεων. Ὁ ἓν λόγῳ ἐρευνητῆς, μὴ ἱκανοποιηθεὶς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀξιολογήσεως, ἐπέλεξεν 23 πρόσθετα ἄτομα διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ ὡς τελικοὺς ταξινομητὰς. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν διεπιστώθη «ὅτι οἱ 20 ἐκ τῶν 23 ταξινομητῶν συνεφώνησαν ὅτι ὑπάρχει ἓν σύστημα 6 κοινωνικῶν τάξεων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐλεγχόμενου καταλόγου τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν κριτηρίων κοινωνικῆς ἐντάξεως». Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρω ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ 80% τῶν ταξινομητῶν, εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, συνεφώνησαν ὅτι ὑφίσταται ἓν σύστημα ἐξ κοινωνικῶν τάξεων εἰς τὴν κοινότητά των. Τέλος, ὁ Mack (1951) εἰς μίαν μελέτην τοῦ «Summit» τῆς Βορείου Καρολίνας, μιᾶς πόλεως 10.000 κατοίκων, κατεσκεύασεν ἓνα δείκτην τῶν συνθηκῶν κατοικίας, διὰ τὸν ὁποῖον ὑπέθεσεν ὅτι θὰ τοῦ παρῆχε μίαν βásiμον ἔνδειξιν τῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν ἀτόμων. Διὰ νὰ θέσῃ εἰς στατιστικὴν βásiνον τὴν ὑπόθεσίν του συνέταξεν ἓνα βραχὺ κατάλογον ὀνομάτων ἀτόμων ἀνηκόντων εἰς τρία διάφορα κοινωνικὰ στρώματα, τὴν ἀνωτέραν, τὴν μεσαίαν καὶ τὴν κατωτέραν τάξιν, ἐπὶ τῇ βάσει πληροφοριῶν παρασχεθέντων ἀπὸ 20 καλῶς πληροφορημένους ταξινομητὰς. Ὅταν ἐγένετο σύγκρισις τῶν δύο καταλόγων, ἡ συμφωνία μεταξύ τῶν ταξινομητῶν ὡς πρὸς τὰς κατατάξεις τῶν ἀτόμων, τῆς κοινότητός των ὑπῆρξε σχεδὸν πλήρης.

Ἡ ἕκτασις τῆς ταξικῆς ἐντάξεως

Μέγας ἀριθμὸς μελετῶν ἔχει ἐκπονηθῆ σχετικῶς μὲ τὴν ταξικὴν ἔνταξιν, ἀλλὰ καὶ αὐταί, ὅπως καὶ αἱ ἐπὶ τῆς ταξικῆς ἐπιγνώσεως ἐρευναι, καταλήγουν εἰς ἀλληλοσυγκρουόμενα συμπεράσματα. Οἱ δύο σχετικώτεροι προσανατολισμοί, οἱ περιγράφοντες τὴν ταξικὴν ἔνταξιν, εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται εἰς τὴν μεσαίαν καὶ τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Μία κατηγορία διαπιστώσεων δεικνύει ὅτι ἡ μεγαλυτέρα κατηγορία τῶν ἀτόμων τοποθετοῦν ἑαυτοὺς εἰς τὴν «μεσαίαν τάξιν». Αἱ ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν Gallup καὶ Rae (1940) προκύπτουσαι διαπιστώσεις δεικνύουν ὅτι τὰ 88% τῶν Ἀμερικανῶν ἐντάσσουν τοὺς ἑαυτοὺς

των εις την «μεσαίαν τάξιν». Εις μίαν έρευναν διενεργηθείσαν υπό του Roper (1940) διά λογαριασμόν του περιοδικού Fortune, λαβοῦσαν χώραν κατά την αὐτήν χρονικήν περίοδον περίπου, διεπιστώθη ὅτι τὰ 79% τῶν έρωτηθέντων έτοποθέτησαν έαυτούς εις την «μεσαίαν τάξιν». Ὁ Cantril (1943) παρετήρησε πολλὰ έτη μετὰ τὰς έρέυνας τῶν Gallup, Rae καὶ του περιοδικού Fortune ὅτι τὰ 87% τῶν ὑπ' αὐτοῦ έρευνηθέντων ἀτόμων ένέταξαν τοὺς έαυτούς των εις την «μεσαίαν τάξιν».

Ὁ Tucker (1968) διεπίστωσε προσφάτως, ἀρχὰς 1960, ὅτι μόνον τὰ 31% τῶν ἀτόμων του δείγματός του, έξαχθέντος ἐκ του συνόλου του πληθυσμοῦ τῶν Η.Π.Α. (N= 525) ένέταξαν τοὺς έαυτούς των εις την «έργατικήν τάξιν», ένῶ τὰ 66% τούτων έτοποθέτησαν έαυτούς εις την «άνωτέραν-μεσαίαν» την «μεσαίαν» καὶ την «κατωτέραν-μεσαίαν» τάξιν. Παρομοίως, οἱ Hodge καὶ Treiman (1960) παρετήρησαν ὅτι εις μίαν δειγματοληπτικήν έρευναν διενεργηθείσαν ἐπὶ έθνικῆς κλίμακος τὸ 1964 (N=923), ὅπου έχρησιμοποιήθησαν άνοικτὰ καὶ ὑποχρεωτικῆς έπιλογῆς έρωτηματολόγια, τὰ άτομα, έτοποθέτησαν έαυτούς εις την «μεσαίαν, την άνωτέραν-μεσαίαν, την κατωτέραν-μεσαίαν ἢ εις συγγενεῖς τάξεις». Τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν έρωτηθέντων, οἱ ὅποιοι έτοποθέτησαν έαυτούς εις την μεσαίαν ἢ παρεμφερῆ τινὰ τάξιν εις την περίπτωσην του έρωτηματολογίου ὑποχρεωτικῆς έπιλογῆς ἦτο τῆς τάξεως του 60%, ένῶ εις την περίπτωσην του άνοικτοῦ έρωτήματος ἦτο τῆς τάξεως του 75%. Ὁ Haer (1957α καὶ 1957β) έχρησιμοποίησεν έπίσης έν άνοικτὸν καὶ έν ὑποχρεωτικῆς έπιλογῆς έρωτηματολόγιον διά νὰ έξακριβώσῃ εις ποίαν τάξιν ανῆκον 320 κάτοικοι τῆς πόλεως Tallahassee τῆς Φλωρίδος. Εκ τῶν δεδομένων των προέκυψεν ὅτι τὰ 43% καὶ τὰ 53% τῶν έρωτηθέντων έτοποθέτησαν έαυτούς εις την μεσαίαν ἢ παρεμφερῆ τινὰ τάξιν εις την περίπτωσην του άνοικτοῦ καὶ του ὑποχρεωτικῆς έπιλογῆς έρωτηματολογίου αντίστοιχως.

Μία έτέρα πρόσφατος μελέτη του Tucker (1966α καὶ 1966β) αναφέρεται εις τοὺς White-Collars (χαρτογιακάδες), του δείγματος έξαχθέντος ἐκ του συνόλου του πληθυσμοῦ τῶν Η.Π.Α. καὶ ἐκ τῶν ἀτόμων τῶν ανηκόντων εις «τὸ ὑπαλληλικὸν προσωπικὸν» καὶ «εις τὸ προσωπικὸν πωλήσεων». Μόνον τὰ 31% του «ὑπαλληλικοῦ προσωπικοῦ» (N= 36) έτοποθέτησαν έαυτούς εις την «έργατικήν τάξιν» ἢ «εις την κατωτέραν τάξιν» καὶ οὐδεὶς ἐκ του «προσωπικοῦ πωλήσεων» (N=26) ένέταξε τὸν έαυτόν του εις αὐτὰς τὰς δύο τάξεις. Ἐν τούτοις τὰ 81% του «προσωπικοῦ πωλήσεων» καὶ τὰ 50% του «ὑπαλληλικοῦ προσωπικοῦ» έτοποθέτησαν έαυτούς εις την «κατωτέραν-μεσαίαν» καὶ την «μεσαίαν» τάξιν. Ἐμφανῶς ένισχυτικῆ τῶν ἀπόψεων του Tucker εἶναι μία συγκριτικὴ μελέτη διενεργηθεῖσα υπό τῶν Buchanan καὶ Cantril τὸ 1948 (1953: Παράρτημα Δ) ὡς πρὸς την ταξικὴν ένταξιν τῶν «ὑπαλλήλων» έννέα χωρῶν. Οὗτοι διεπίστωσαν ὅτι εις τὰς τέσσαρας ἐκ τῶν έννέα έρευνηθέντων χωρῶν (την Αὐστράλιαν, την Δυτ. Γερμανίαν, την Ἰταλίαν καὶ τὸ Μεξικόν) ἢ πλειονότης τῶν ὑπαλλήλων ταυτίζεται μετὰ την μεσαίαν τάξιν.

Αἱ διαπιστώσεις μιᾶς έτέρας κατηγορίας έρευνῶν ὀδηγοῦν εις ὑπαρξιν

μιάς μάλλον ισχυρᾶς τάσεως ἐντάξεως εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν καὶ οὕτω τίθεται ὑπὸ ἀμφισβήτησιν ἢ διαπίστωσης ὅτι ἡ πλειονότης τῶν ἀτόμων νομίζει ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν μεσαίαν τάξιν. Εἰς μίαν εὐρείας ἐκτάσεως καὶ ἐπὶ ἔθνικῆς κλίμακος διενεργηθεῖσαν ἔρευναν εἰς τὰς Η.Π.Α. ὑπὸ τοῦ Centers (1949β) ἠρωτήθησαν 1097 ἄτομα καὶ ἐχρησιμοποιήθη κλίμαξ τεσσάρων κοινωνικῶν τάξεων (μεσαία, ἀνωτέρα, ἐργατικὴ καὶ κατωτέρα) δι' αὐτῆς τῆς ἐρέυνης διεπιστώθη ὅτι εἰς σύντριπτικὸς ἀριθμὸς ἀτόμων (51%) ἐτοποθέτησαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Ὁμοίως, οἱ Manis καὶ Meltzer (1954) διεπίστωσαν, κατὰ τὴν μελέτην των τῶν ἐργατῶν μὲ τὰ μπλέ κολλάρα (N=95) μιᾶς μεγάλης πόλεως τῶν ἀνατολικῶν πολιτειῶν ὅτι ἡ σύντριπτικὴ πλειοψηφία τούτων ἐτοποθέτησαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν «ἐργατικὴν τάξιν», ἐνῶ τὸ ποσοστὸν τῶν ἐνταχθέντων εἰς τὴν μεσαίαν τάξιν ἦτο μὲν δεύτερον κατὰ σειρᾶν, ἀλλὰ πολὺ μικρόν. Π.χ. εἰς ἓν πολλαπλῶς μνημονευθὲν εἶδος ἐρωτήματος ἡ ἐνταξις εἰς τὴν «ἐργατικὴν τάξιν» ἐμνημονεύθη 52 φορές, εἰς τὴν «μεσαίαν τάξιν» 22 φορές, εἰς τὰς «πτωχὰς καὶ κατωτέρας τάξεις» 18 φορές καὶ εἰς τὰς λοιπὰς 13 φορές. Ὁ Cole (1955) ἀναφέρει ὅτι εἰς μίαν μελέτην διενεργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Βρετανικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Κοινῆς Γνώμης τὰ 46% τῶν ἐρωτηθέντων ἐτοποθέτησαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Ὁ Rogoff (1953γ), βάσει τῶν δεδομένων μιᾶς ἐρέυνης διενεργηθείσης εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ 1950, διεπίστωσεν ὅτι τὰ 27% καὶ τὰ 35% τῶν ἐρωτηθέντων (N=2.230) ἐνέταξαν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὴν «ἐργατικὴν τάξιν» κατὰ τὴν ἀπάντησιν ἐνὸς ἀνοικτοῦ καὶ ἐνὸς ὑποχρεωτικῆς ἐπιλογῆς ἐρωτηματολογίου ἀντιστοιχῶς. Τὰ ἐν λόγῳ ποσοστὰ εἶναι τὰ μεγαλύτερα παρατηρηθέντα κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἔρευναν. Τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς τὰς Η.Π.Α. ὁ Case (1952) διεπίστωσεν ὅτι ἐν ὑψηλὸν ποσοστὸν τῶν ἐρωτηθέντων (55%) ἐνέταξαν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπεβεβαίωσε σημαντικῶς τὴν ὑπὸ τοῦ Centers γενομένην γενίκευσιν, πέντε ἔτη ἐνωρίτερον, σχετικῶς μὲ τὰς τάξεις τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἰς τὴν ἀμερικανικὴν κοινωνίαν.

Εἰς διαφόρους ἀμερικανικὰς ἐρέυνας διενεργηθείσας εἰς δείγματα White-Collars (χαρτογιακάδων) περιλαμβανομένων τῶν ὑπαλλήλων καὶ/ἢ τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὰς πωλήσεις, σημαντικαὶ πλειονότητες ἀτόμων ἔχουν τοποθετήσει ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Οἱ Buchanan καὶ Cantril (1953: Παράρτημα Δ) διεπίστωσαν ὅτι τὰ 57% τῶν ἀτόμων τοῦ δείγματος των (N=155) ἐνέταξαν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Τὸ Κέντρον Ἐρευνῶν (S.R.C.) τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Michigan (1956) διεπίστωσεν ὅτι τὰ 52% τοῦ ὑπαλλήλικου καὶ τοῦ προσωπικοῦ πωλήσεων (N=124) ἐνέταξαν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Δέκα ἔτη ἀργότερον ὁ Hamilton (1966α καὶ 1966β) ἐπεβεβαίωσε τὴν ἀνωτέρω διαπίστωσιν καὶ παρετήρησεν ὅτι ὑφίσταται αὐξουσα τάξις ἐντάξεως εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν ἐκ μέρους ἐκείνων οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὰ ὅρια τῆς μεσαίας τάξεως, τουτέστι τῆς κατηγορίας τῶν χαρτογιακάδων (white-collars). Ἡ διαπίστωσις αὕτη εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς τὰς διαπιστώσεις τοῦ Tucker (1966α καὶ 1966β), κατὰ τὰς ὁποίας οἱ χαρτογιακάδες (white collars) τοποθετοῦν ἑαυτοὺς εἰς τὴν μεσαίαν τάξιν.

Θεωρίαί αί όποίαί προσπαθοῦν νά ἐξηγήσουν τās διαφορετικās διαπιστώσεις ἐπί τῆς ταξικῆς ἐπιγνώσεως καί τῆς ταξικῆς ἐντάξεως

Κάθετος κινήτικότης

Ἐκ τῶν παρατεθέντων ἀνωτέρω διαπιστώσεων τῶν διαφόρων ἐρευνῶν ὀγόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι δὲν ὑφίσταται γενική ὁμοφωνία εἰς τὰ δείγματα τῶν πληθυσμῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τῆς κατανοήσεως καί τῆς ἐπιγνώσεως τῆς ταξικῆς κοινωνικῆς διαρθρώσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς ταξικῆς ἐντάξεως. Ὑπάρχουν μερικοί, οἱ ὅποιοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ σύγκρισις αὕτη, ἡ ἀφορῶσα τās διαφορετικās διαπιστώσεις δύναται νά ἀρθῆ δι' ἐξέτασεως τῆς κοινωνικῆς κινήτικότητος εἰς τās Η.Π.Α. Αὕτη, ἐν τούτοις, ἀπεδείχθη ἀνεπαρκής, καθ' ὅσον ἡ προσπάθεια μετρήσεως τῆς κοινωνικῆς κινήτικότητος κατὰ τοὺς Sanders (1968), Carlsson (1958), Westoff (1960), Tumin (1957) καί Feldman (1957) προσέκρουσεν εἰς ἀμφισβητήσεις καί δυσκολίας. Ἀλληλοσυγκρούμεναι καί ἀβάσιμοι διαπιστώσεις σχετικῶς μὲ τὴν κοινωνικὴν κινήτικότητα ἐγένοντο ἐπίσης ὑπὸ τῶν Warner καί Abbeglem (1955) ὡς καί ὑπὸ τῶν Orburn καί Nimkoff (1964) καί Lenski (1958). Αἱ ὑπὸ τοῦ Chinoy (1955) συγκεντρωθεῖσαι πληροφορίες σχετικῶς μὲ τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν θέμα δὲν δεικνύουν, ἐὰν ἔχη ἐπέλθει μεταβολή εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς καθέτου κινήτικότητος εἰς τὴν ἀμερικανικὴν κοινωνίαν.

Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἀναλύσεις γινόμεναι ὑπὸ τῶν Mills (1951), North (1937), Bendix (1954), Sjoberg (1951), Rogoff (1953α, 1953β καί 1953γ), Adams (1950 καί 1954), Lipset καί Bendix (1952), Warner καί Abegglen (1955), McQuire (1950), Barbet (1957), Jackson καί Crockett (1964), Hoshbaum (1955), Mayer (1955, 1956, 1959, 1963 καί 1964) καί Petersen (1953), ἀπεικόνισαν μίαν Ἀμερικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν παρὰ τὴν παρατηρουμένην σχετικὴν ἀκαμψίαν εἶναι εἰσέτι ἀνοικταὶ πλεῖστοι ὅσαι ὁδοὶ κινήτικότητος καί ἡ κινήτικότης λειτουργεῖ εἰσέτι μὲ σχετικῶς μεγάλην ὀρμήν. Πρόσφατοι ἐρευνῶν διενεργηθεῖσαι ὑπὸ τῶν Jencks καί Riessman (1968) ὡς καί ὑπὸ τῶν Blau καί Duncan (1967) ἔχουν ἐπισημάνει τὴν ὑπαρξιν ἑνὸς «στατικοῦ» στοιχείου εἰς τὴν ἀμερικανικὴν διάρθρωσιν τῆς κινήτικότητος· τὸ τοιοῦτον ὑποδηλοῖ ὅτι, μολοντί ὁ ρυθμὸς τῆς κοινωνικῆς κινήτικότητος εἶναι ἀρκούντως ὑψηλός, δὲν ἔχει μεταβληθῆ οὐσιωδῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Εἰς ἑτέρας μελέτας, ὡς εἶναι αἱ γινόμεναι ὑπὸ τοῦ Sotokin (1927), Class (1954), Lipset καί Ramsey (1954), ἀπεδείχθη ὅτι, μολοντί ἡ Ἀμερικὴ εἶναι εἰσέτι ἡ «Χώρα καί Ramsey (1954), ἀπεδείχθη ὅτι, μολοντί ἡ Ἀμερικὴ εἶναι εἰσέτι ἡ «Χώρα τῶν εὐκαιριῶν», ἡ κοινωνικὴ κινήτικότης εἰς τās Η.Π.Α. δὲν εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ τῆς οὐσιωδῶς μεγαλυτέρα ἀπὸ ὅ,τι εἶναι εἰς τās βιομηχανικῶς προηγέμενας Εὐρωπαϊκὰς Χώρας.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐρευνηταί, ὡς εἶναι οἱ Hertzeler (1952), Havighust (1947), Hollingshead (1949, 1952 καί 1961), Merrill καί Eldredge (1952), Green (1952), Goldschmidt (1950), Stone (1953), Centers (1948), Orburn

και Nimkoff (1946), Warnet (1944, 1952 και 1960), Bennett και Tumin (1949), Taussing και Joslym (1932) ένεφάνισαν μίαν 'Αμερικνήν μικρᾶς ἢ φθινούσης κοινωνικῆς κινητικότητος και εἰς τὴν ὅποιαν τὰ διαχωριστικὰ ὄρια τῶν στρωμάτων κατέστησαν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας περισσότερον αὐστηρά. Συνοφίζοντες αὐτὰς τὰς συγκεχυμένας μελέτας ὁ Goldstein (1955) και οἱ Warnet και Abegglen (1955) κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐπικρατεῖ, τὸσον μίαν ἀνοδικήν, ὅσον και καθοδικήν τάσιν εἰς τὴν κοινωνικὴν κινητικότητα.

Μεθοδολογικὰ ἐμπόδια

Κατὰ κάποιον τρόπον περισσότερον εὐλογοφανεῖς θεωρεῖται αἱ ὅποια προσπαθοῦν νὰ ἐρμηνεύσουν αὐτὰς τὰς διαφορετικὰς διαπιστώσεις, σχετικῶς μετὰ τὴν ταξικὴν ἐπίγνωσιν και ταύτισιν τῶν ἐρευνωμένων ἀτόμων, συγκεντροῦνται περίξ δύο σχετικῶν ομάδων ἐμποδίων, καλούμενα ἐφ' ἑξῆς κοινωνικοδιαρθρωτικά και μεθοδολογικὰ ἐμπόδια. Τὰ κοινωνικοδιαρθρωτικά και μεθοδολογικὰ ἐμπόδια ἀναφέρονται εἰς ἐκείνους τοὺς παράγοντας, οἱ ὅποιοι ἐνυπάρχουν εἰς τὴν κοινωνικὴν διάρθρωσιν και τὴν ἐρευνητικὴν κατάστασιν, ἀντιστοίχως, τὰ ὅποια ὠθοῦν εἰς διαφορετικὴν ἐρμηνείαν τῆς ὑπὸ τῶν ἀτόμων κατεχομένης ταξικῆς θέσεως και τὰ ὅποια χρησιμεύουν διὰ νὰ διαστρέφουν, νὰ παρακωλύουν και νὰ ἐλαχιστοποιοῦν τὴν ὀξείαν και ἰσχυρὰν ἀναγνώρισιν τῆς ταξικῆς συνειδήσεως.

Πολλοὶ κοινωνιολόγοι, ὡς εἶναι οἱ Hodges (1964), Case (1955), Gross (1953), Williams (1958), Ogburn και Nimkoff (1958), Merrill (1957), Mayor (1964), Barber (1957), Haer (1957β), Kahl και Danis (1955), Cuber και Kenkel (1954), Hodge και Trieman (1968), Manis και Meltzer (1954 και 1963), Broon και Selanik (1963), Kahl (1957) και Svalastaga (1956), ἰσχυρίζονται ὅτι αἱ ταξικαὶ ἐντάξεις εἰς τὴν ἐργατικὴν και τὴν μεσαίαν τάξιν τὰς ὁποίας ἐνεργοῦν τὰ ἄτομα κατὰ τὰς διαφόρους ἐρεῦνας, ὡς και ἡ ἑκτασις τῆς ἐπιγνώσεως τῶν ἐπὶ τῆς ταξικῆς διαρθρώσεως, δὲν ἐκφράζουν τὴν πραγματικὴν τῶν ἰδεολογιῶν, ἀλλὰ παριστοῦν μᾶλλον ἐν μέρει τὸ προϊόν τῶν τιθεμένων εἰδικῶν ἐρωτημάτων και τῶν χρησιμοποιουμένων κριτηρίων. Τὸ ἐν συμπέρασμα, κατὰ τὸ ὅποιον τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρέυνης ἐπηρεάζονται συνήθως ἀπὸ τὰς ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν χρησιμοποιουμένας μεθόδους σχετίζεται εὐθέως πρὸς τὰ μεθοδολογικὰ ἐμπόδια. Ἴσως ἡ πλέον σχετικὴ κατανόησις ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἄποψιν δύναται νὰ πραγματοποιηθῆ δι' ἀναλύσεως ἀπαντήσεων συνδεομένων μετὰ ἐρωτήματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν τάξιν ἔνταξιν. Κατὰ συνέπειαν, τρεῖς κατηγορεῖται μελετῶν ἐπὶ τῆς ταξικῆς ἐντάξεως ἀπαριθμοῦνται και ἀναλύονται ἐνταῦθα*.

* Οἱ πίνακες εὐρίσκονται εἰς τὸ τέλος τῆς μελέτης, ἤτοι εἰς τὴν δευτέραν συνέχειαν.

Α. Ερωτηματολόγια υποχρεωτικής επιλογής μεταξύ τριών ή περισσοτέρων τάξεων

Ίδιαιτέρως ενισχυτικά τῆς ἀπόψεως, ὅτι ἡ ἔνταξις εἰς τὴν κοινωνικὴν ἱεραρχίαν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς χρησιμοποιουμένας μεθόδους, εἶναι αἱ μελέται αἱ χρησιμοποιοῦσαι ἐναλλακτικὰ ἐρωτηματολόγια υποχρεωτικῆς ἐπιλογῆς μεταξύ τριῶν ἢ περισσοτέρων τάξεων (ᾧρα πίνακας 1—3).

Εἰς μίαν ἔρευναν τῆς κοινῆς γνώμης διενεργηθεῖσης ὑπὸ τοῦ περιοδικοῦ Fortune (1940), ἐπὶ ἐθνικῆς κλίμακος, ὡς καὶ εἰς τὴν μελέτην τοῦ Gallup καὶ Rae (1940) ἐζητήθη ἀπὸ τὰ ἐξετασθέντα ἄτομα νὰ ἐντάξουν τοὺς ἑαυτοῦς των εἰς μίαν τῶν κατωτέρω τριῶν κοινωνικῶν τάξεων: τὴν «ἀνωτέραν», τὴν «μεσαίαν» καὶ τὴν «κατωτέραν». Ἡ πλειονότης τῶν ἐρωτηθέντων εἰς ἀμφοτέρω τὰς μελέτας ἐνέταξαν τοὺς ἑαυτοῦς των εἰς τὴν «μεσαίαν» τάξιν (ᾧρα πίνακα 1). Ἐν τούτοις, εἰς δειγματοληπτικὰς ἐρεῦνας ἐπὶ ἐθνικῆς κλίμακος διενεργηθέντων ὑπὸ τοῦ Βρετανικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Κοινῆς Γνώμης (Cole, 1955) καὶ Centers (1949β) ἀρκετὰ ἔτη ἀργότερον ἀπὸ τὰς ἐρεῦνας τοῦ Roper καὶ τῶν Gallup καὶ Rae, ἐζητήθη ἀπὸ τοὺς ἐρευνωμένους νὰ ἐντάξουν τοὺς ἑαυτοῦς των εἰς μίαν τῶν ὁκλούθων τεσσάρων κοινωνικῶν τάξεων: τὴν «ἀνωτέραν», τὴν «μεσαίαν», τὴν «ἐργατικὴν» καὶ τὴν «κατωτέραν». Εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἡ δυνατότης ἐπιλογῆς ἠϋξήθη κατὰ μίαν τάξιν, τὴν «ἐργατικὴν». Τὰ προκύψαντα ἀποτελέσματα ἦσαν ἐντελῶς διαφορετικά. Τὸ ἡμισυ τῶν ἀτόμων τοῦ δείγματος τῆς Βρετανικῆς ἐρέυνης ἢ τὸ 46% καὶ ποσοστὸν ἐλαφρῶς ἀνώτερον τοῦ 50% κατὰ τὴν ἔρευναν τοῦ Centers ἢ τὸ 51%, ἀπήντησαν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν «ἐργατικὴν τάξιν». Εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ Centers μόνον τὰ 43% παρέδεχθησαν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν «μεσαίαν τάξιν». Τὸ ἐν λόγῳ ποσοστὸν ἐντάξεως εἰς τὴν «μεσαίαν τάξιν» εἶναι σημαντικῶς μικρότερον ἀπὸ τὸ προκύψαν ἐκ τῆς ἐρέυνης τοῦ περιοδικοῦ Fortune (80%) καὶ τὸ τοιοῦτον τῆς ἐρέυνης τῶν Gallup καὶ Rae (88%) (ᾧρα πίνακα 2). Οἱ Hodge καὶ Trieman (1968) πέραν τῆς εἰσαγωγῆς μιᾶς πέμπτης ἐναλλακτικῆς ἀπαντήσεως (ἀνωτέρας—μεσαίας τάξεως) ἐχρησιμοποίησαν ἐρωτηματολόγιον υποχρεωτικῆς ἐπιλογῆς ταυτόσημον πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Centers χρησιμοποιηθὲν (1949δ). Τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν ἐρωτηθέντων (61%) ἐποθετήσαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν μεσαίαν καὶ τὴν ἀνωτέραν—μεσαίαν τάξιν, ἐνῶ τὰ 34% τούτων ἀπήντησαν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Ἡ συνολικὴ κατανομὴ τῆς ταξικῆς ἐντάξεως ἢ προκύψασα ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν Hodge καὶ Trieman ἀποκλίνει ἐλαφρῶς ἀπὸ τὴν ὑπὸ τοῦ Centers διαπιστωθεῖσαν διὰ τὸ ἔτος 1945, ἐφ' ὅσον τὰ 16% περίπου τῶν ἀτόμων τοῦ δείγματος των ἐταυτίσθη μετὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Οἱ ἐν λόγῳ συγγραφεῖς παρατηροῦν ὅτι ἡ μείωσις αὕτη δύναται πιθανῶς νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὴν ἀνοδικὴν τάξιν τῆς κατανομῆς τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος καὶ εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἐπιτεύγματα τῶν τελευταίων ἐτῶν, ὡς καὶ εἰς τὸ ὅτι συμπεριελήφθη μία πρόσθετος ἐναλλακτικὴ ἀπάντησις—« ἡ ἀνωτέρα—μεσαία τάξις»—εἰς τὸ ἐρωτηματολόγιόν των (ᾧρα πίνακας 2 καὶ 3).

Εἰς μίαν μελέτην διενεργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Tucker (1966α καὶ 1966β) δι-

δουσαν ἔμφασιν εἰς τὰς ἀπασχολήσεις τῶν χαρτογιακᾶδων τοῦ ὑπαλληλικοῦ καὶ τοῦ προσωπικοῦ πωλήσεων ἐχρησιμοποιήθησαν αἱ ἀκόλουθοι 6 κοινωνικαὶ τάξεις: ἐργατικὴ, κατωτέρα, κατώτερα μεσαία, ἀνωτέρα-μεσαία, μεσαία καὶ ἀνωτέρα. Ἡ πλειονότης ἢ τὰ 63% τῶν ἐρωτηθέντων ἀπήντησαν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Ὁ Hamilton (1966α καὶ 1966β) εἰς μίαν δευτέραν ἀνάλυσιν τῆς μελέτης ἐπιλογῆς 12 τῆς διενεργηθείσης ὑπὸ τοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Michigan τὸ ἔτος 1955, ἐχρησιμοποίησε τὰς αὐτὰς δύο κατηγορίας ἀπασχολήσεων τῶν χαρτογιακᾶδων, ἤτοι τὸ ὑπαλληλικὸν καὶ τὸ προσωπικὸν πωλήσεων, ὡς κύριον ἀντικείμενον τῆς ἐρεύνης του. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ χρησιμοποιηθὲν ἐρωτηματολόγιον, ὅμως, περιελάμβανε τέσσαρας τάξεις (τὴν κατωτέραν, τὴν ἐργατικὴν, τὴν μεσαίαν καὶ τὴν ἀνωτέραν). Τὸ ἐκ τῆς μελέτης του προκῦψαν συμπέρασμα ἦτο διαφοροτικόν. Τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῶν ἀτόμων τοῦ δείγματός του (52%) ἐκ τῶν 124 ἐρωτηθέντων ἐνέταξαν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Εἶναι ἔμφανές ὅτι, οὔτε αἱ διαπιστώσεις τοῦ Tucker, οὔτε αἱ τοιαῦται τοῦ Hamilton, εἶναι ἐνδεικτικαὶ τάσεώς τινος. Ἄλλὰ αὐταὶ πιθανῶς παριστοῦν μίαν συνάρτησιν τοῦ μεταβαλλομένου ἐρωτηματολογίου, δηλαδὴ τὴν δυνατότητα ἐπιλογῆς τῆς ἐπερχομένης εἰς τοὺς ἐρευνωμένους μεταξὺ τεσσάρων ἢ ἕξ κοινωνικῶν τάξεων. Τὰ ἐξεταζόμενα ἄτομα, λ.χ., εἶχον τὴν εὐκαιρίαν, εἰς μίαν μόνον ἐκ τῶν ἐρευνῶν νὰ ἐντάξουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὴν «κατωτέραν-μεσαίαν» τάξιν ἀντὶ εἰς τὴν «ἐργατικὴν». Ὑφίσταται καὶ μία ἐτέρα πιθανότης. Αἱ διαπιστώσεις δυνατὸν νὰ δεικνύουν ἐν ἑτερον εἶδος μεθοδολογικῆς ἀποκλίσεως ἢ ὁποία συναρτᾶται πρὸς τὸ εἶδος τοῦ χρησιμοποιηθέντος δείγματος. Ὁ Tucker ἐχρησιμοποίησε πλήρως ἀπασχολουμένους ἄνδρας, ἐνῶ τὸ δεῖγμα τοῦ Hamilton περιελάμβανεν ἄτομα καὶ ἀπὸ τὰ δύο φύλα (δρα πίνακας 2 καὶ 3).

Ὁ Tucker (1968) συγκρίνας τὰ δεδομένα τῆς κατὰ τὸ 1963 διενεργηθείσης ἐρεύνης του πρὸς τὰ τοιαῦτα τοῦ Centers (1949β) διεπίστωσεν ὅτι παρετηρήθη «μία μείωσις τῆς ἐντάξεως των εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν τῶν πλήρως ἀπασχολουμένων ἀνδρῶν εἰς τὰς Η.Π.Α. μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1945 καὶ 1963». Οἱ πίνακες 2 καὶ 3 δεικνύουν ὅτι εἰς τὴν μελέτην τοῦ Centers τὸ 51% τῶν ἀτόμων τοῦ δείγματός του ἐποποθέτησαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν, ἐνῶ μόνον τὰ 31% εἰς τὴν μελέτην τοῦ Tucker ἐνέταξαν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Διὰ νὰ προσδιορίσῃ τὴν ταξικὴν ἀντίληψιν ὁ Centers ὑπέβαλε τὸ ἀκόλουθον ἐρώτημα: «Ἐὰν εἴσασθε ὑποχρεωμένοι νὰ χρησιμοποιήσητε ἐν ἐκ τῶν κάτωθι τεσσάρων ὀνομάτων διὰ τὴν κοινωνικὴν σας τάξιν, εἰς ποίαν θὰ ἀπαντούσατε ὅτι ἀνήκετε; τὴν μεσαίαν, τὴν κατωτέραν, τὴν ἐργατικὴν ἢ τὴν ἀνωτέραν;» Εἰς τὴν μελέτην τοῦ Tucker (1968) τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἀκόλουθον μορφήν: «Ἐὰν σᾶς ἐζητεῖτο νὰ περιγράψετε τὴν κοινωνικὴν σας τάξιν, εἰς ποίαν τάξιν θὰ ἀπαντούσατε ὅτι ἀνήκετε; τὴν ἐργατικὴν, τὴν κατωτέραν, τὴν κατωτέραν-μεσαίαν, τὴν μεσαίαν, τὴν ἀνωτέραν μεσαίαν ἢ τὴν ἀνωτέραν;» Εἰς τοὺς λαβόντας τὰς συνεντεύξεις ἐδόθησαν αἱ ἀκόλουθοι ὁδηγίαι: «Ἐπιτρέψατε εἰς τὸν ἐρωτώμενον νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν κατὰ τὴν ἀντίληψίν του ὀρισμὸν τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ τῆς θέσεώς

του. 'Ο έρωτώμενος, βεβαίως, θά πρέπει νά επιλέξη μόνον μίαν από τās έξ κοινωνικάς τάξεις». (Είς τόν έρωτώμενον ένεχειρίσθη κάρτα είς τήν όποίαν άνεγράφητο αί έξ κοινωνικά τάξεις, πριν ή ούτος πραγματοποιήση τήν επίλογόν του). 'Ο Tucker ίσχυρίζεται ότι αί διαφοράι μεταξύ τών ιδικών των διαπιστώσεων και τών έκ τής έρεύνης του Centers προκυψάντων, δέν θά πρέπει νά άποδοθοῦν είς τήν διαφοράν τής μορφής του έρωτηματολογίου, καθ' όσον δέν ύφίστανται πειστικά έμπειρικά ένδείξεις, αί όποία νά ένίσχυσον τήν άποψίν ταύτην. 'Υπεστήριξεν όμως ότι ύπάρχει πιθανότης αί ύφιστάμενα άποκλίσεις νά όφείλονται είς τούς κάτωθι τρεΐς μεθοδολογικούς παράγοντας :

1ον. 'Αμφότερα τά έρωτήματα έτέθησαν ύπό ύποθετικήν μορφήν. Είς τόν έρωτώμενον δέν έτέθη εϋθέως τό έρώτημα : «ποία είναι ή κοινωνική σας τάξις» άλλα έν έρώτημα ύποθετικής μορφής. «Τούτο φαίνεται ότι περιφέρει τόν έρωτώμενον είς μίαν τοιαύτην θέσιν, όπου ένδείξεις διά τήν ύποστήριξίν τής επίλογής μιās κοινωνικής τάξεως δέν είναι άναγκαΐαι. Συνεπώς, φαίνεται ότι υποβιβάζει τήν επίλογήν τής κοινωνικής τάξεως είς έν έπίπεδον όπου δέν ύφίστανται σοβαρά περιπλοκαί».

2ον. Είς τό έρωτηματολόγιον του Tucker προσετέθησαν δύο είσέτι τάξεις (κατωτέρα-μεσαία και άνωτέρα-μεσαία) και κατά συνέπειαν έπήλθε μεταβολή είς τήν κλίμακα άξιολογήσεως τών κοινωνικών τάξεων. 'Ο άριθμός τών κοινωνικών τάξεων, αί όποία συμπεριελήφθησαν είς τό έρωτηματολόγιον του Centers ήσαν τέσσαρες, ένϋ ό Tucker έχρησιμοποίησεν έξ κοινωνικάς τάξεις. Καί,

3ον. 'Η σειρά και ό τρόπος μέ τόν όποϊον έπαρουσιάσθησαν αί κοινωνικά τάξεις είς τόν έρωτώμενον διέφερον είς άμφοτέρας τās μελέτας.

Τούτο δύναται νά παρασταθῆ καλλίτερον γραφικώς ώς άκολουθως :

Σειρά παρουσιάσεως τών κοινωνικών τάξεων είς τόν έρωτώμενον

Centers (1949α) : Μεσαία—Κατωτέρα—'Εργατική—'Ανωτέρα

Tucker (1968) : 'Εργατική—Κατωτέρα—Κατωτέρα-μεσαία—Μεσαία—'Ανωτέρα μεσαία—'Ανωτέρα.

Τρόπος παρουσιάσεως τών κοινωνικών τάξεων είς τόν έρωτώμενον

Centers (1949α) : Μόνον προφορικώς.

Tucker (1968) : Καί προφορικώς και γραπτώς.

(Συνεχίζεται)